

УДК 657.6:658.15(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2026-15-19>**Нікольчук Ю. М.**

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри фінансів, обліку та аудиту,
Хмельницька торговельно-економічна академія
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7466-2558>

Yuliia Nikolchuk

Khmelnitskyi Trade and Economic Academy

Міхеєва О. В.

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Хмельницька торговельно-економічна академія
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-4912-0065>

Olha Mikheieva

Khmelnitskyi Trade and Economic Academy

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ЕКОНОМІКИ

FINANCIAL ANALYSIS AS A TOOL FOR MANAGING LIQUIDITY AND SOLVENCY OF AN ENTERPRISE IN CONDITIONS OF CRISIS TRANSFORMATIONS OF THE ECONOMY

Анотація. У статті досліджено теоретико-методичні та прикладні аспекти використання фінансового аналізу як інструменту управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства в умовах кризових трансформацій економіки. Розкрито економічну сутність ліквідності та платоспроможності, визначено їх взаємозв'язок і значення у забезпеченні фінансової стійкості суб'єктів господарювання. Узагальнено сучасні наукові підходи до оцінювання зазначених показників та встановлено відсутність єдиного комплексного методичного підходу до їх аналізу в умовах нестабільного економічного середовища. Визначено, що фінансовий аналіз ліквідності та платоспроможності доцільно здійснювати за двома основними напрямками: шляхом оцінювання ліквідності балансу підприємства та розрахунку системи відносних фінансових показників. Обґрунтовано, що використання зазначених підходів дозволяє комплексно оцінити фінансовий стан підприємства, виявити структурні дисбаланси активів і зобов'язань, а також визначити рівень ризику неплатоспроможності. Досліджено вплив сучасних кризових факторів, зокрема воєнних дій, інфляційних процесів і нестабільності грошових потоків, на рівень ліквідності та платоспроможності підприємств. Встановлено основні проблеми їх забезпечення, серед яких зростання кредиторської заборгованості, обмеженість фінансових ресурсів, зниження прибутковості, висока залежність від зовнішніх джерел фінансування та недосконалість системи фінансового управління. Обґрунтовано, що фінансовий аналіз виступає ключовим інструментом управління ліквідністю та платоспроможністю, оскільки забезпечує формування інформаційної бази для прийняття ефективних управлінських рішень. Доведено, що підвищення рівня ліквідності та платоспроможності можливе за умови комплексного підходу до управління фінансовими ресурсами, який передбачає оптимізацію структури активів, підвищення ефективності використання грошових потоків та вдосконалення фінансового менеджменту підприємства.

Ключові слова: ліквідність, платоспроможність, фінансовий аналіз, фінансовий менеджмент, фінансова стійкість, оборотні активи, грошові потоки, фінансові ресурси, кредиторська заборгованість, дебіторська заборгованість, управління підприємством, кризові трансформації економіки.

Abstract. The article explores the theoretical, methodological and applied aspects of using financial analysis as a tool for managing the liquidity and solvency of an enterprise in the context of crisis transformations of the economy. The economic essence of liquidity and solvency is revealed, their relationship and significance in ensuring the financial stability of business entities are determined. Modern scientific approaches to assessing these indicators are summarized and the absence of a single comprehensive methodological approach to their analysis in an unstable economic environment is established. It is determined that financial analysis of liquidity and solvency should be carried out in two main directions: by assessing the liquidity of the enterprise's balance sheet and calculating a system of relative financial indicators. It is substantiated that the use of these approaches allows for a comprehensive assessment of the financial condition of the enterprise, identifying structural imbalances of assets and liabilities, and determining the level of insolvency risk. The impact of modern crisis factors, in particular military operations, inflationary processes and instability of cash flows, on the level of liquidity and solvency of enterprises has been studied. The main problems of their provision have been identified, including the growth of accounts payable, limited financial resources, reduced profitability, high dependence on external sources of financing and imperfection of the financial management system. It is substantiated that financial analysis is a key tool for managing liquidity and solvency, as it provides the formation of an information base for making effective management decisions. It is proven that increasing the level of liquidity and solvency is possible under the condition of a comprehensive approach to managing financial resources, which involves optimizing the structure of assets, increasing the efficiency of using cash flows and improving the financial management of the enterprise.

Keywords: liquidity, solvency, financial analysis, financial management, financial stability, current assets, cash flows, financial resources, accounts payable, receivables, enterprise management, crisis transformations of the economy.

Постановка проблеми. Сучасні умови функціонування підприємств в Україні характеризуються високим рівнем економічної нестабільності, що зумовлює посилення фінансових ризиків та ускладнює забезпечення їх фінансової стійкості. Дефіцит фінансових ресурсів, зростання дебіторської і кредиторської заборгованості, поширення неплатежів, а також нестабільність доходів суттєво впливають на результати діяльності суб'єктів господарювання.

У таких умовах особливої ваги набувають показники ліквідності та платоспроможності, які відображають здатність підприємства своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання та підтримувати безперервність господарської діяльності. Їх оцінювання дає змогу своєчасно ідентифікувати проблемні аспекти фінансового стану, визначити рівень ризику неплатоспроможності та сформулювати об'єктивне уявлення про економічну стабільність підприємства.

Водночас, незважаючи на значну кількість наукових досліджень у цій сфері, питання комплексної оцінки ліквідності та платоспроможності з урахуванням сучасних кризових викликів, зокрема воєнних дій, інфляційних процесів та валютної нестабільності, залишаються недостатньо опрацьованими.

У зв'язку з цим проведення ґрунтовного аналізу та оцінки ліквідності й платоспроможності підприємств набуває особливої актуальності, оскільки створює надійну інформаційну основу для прийняття ефективних управлінських рішень у нестабільному економічному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти аналізу й оцінки ліквідності та платоспроможності підприємств знайшли широке відображення у працях вітчизняних науковців, зокрема Д.В. Булик [4], О.С. Гаєвської [2], Дорогань-Писаренко Л.О. [7], Жукевич С.М. [3], І.А. Кисельова [1], О.О. Лопатовської [2], Лучко М.Р. [3], О.В. Стащук [4], Г.М. Терен [5], О.Ф. Томчука [6], Тютюнник Ю.М. [7], Тютюнник С.В. [7], І.Б. Хоми [8] та інших. У їхніх дослідженнях розкрито сутність ліквідності та платоспроможності, обґрунтовано методичні підходи до їх оцінювання, а також визначено роль цих показників у системі фінансового аналізу підприємства.

Водночас, попри значну кількість наукових напрацювань, окремі питання залишаються дискусійними та потребують подальшого поглибленого дослідження. Зокрема, недостатньо розкритими є аспекти комплексного використання фінансового аналізу як інструменту управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства в умовах сучасних кризових трансфор-

мацій економіки, що зумовлює необхідність подальших наукових розвідок у цьому напрямі.

Мета статті полягає в дослідженні ролі фінансового аналізу як інструменту управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства в умовах кризових трансформацій економіки, а також у визначенні основних підходів до оцінювання фінансового стану підприємства та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо підвищення його фінансової стійкості в нестабільному економічному середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Показниками, які оцінюють фінансовий стан підприємства, є його платоспроможність і ліквідність. У Міжнародних стандартах фінансової звітності зазначено, що відомості про рівень ліквідності та платоспроможності використовуються для прогнозування здатності підприємства в установленні строки виконувати свої фінансові зобов'язання. При цьому платоспроможність характеризує забезпеченість суб'єкта господарювання грошовими ресурсами протягом відносно тривалого проміжку часу з метою своєчасного погашення боргів, тоді як ліквідність відображає наявність коштів у короткостроковій перспективі після завершення виконання платіжних зобов'язань певного періоду.

Водночас переважна частина науковців дотримується думки, що ці категорії є окремими економічними поняттями, хоч і тісно взаємопов'язаними між собою. Крім того, вони наголошують, що поняття ліквідності за своїм змістом є ширшим порівняно з платоспроможністю. Саме тому доцільно зупинитися на детальнішому аналізі їх сутності.

У цілому платоспроможність будь-якого суб'єкта господарювання зумовлюється наявністю в нього грошових ресурсів у такому обсязі, який забезпечує погашення боргів за всіма зобов'язаннями та водночас дозволяє підтримувати безперервність процесів виробництва і реалізації продукції.

З огляду на те, що платоспроможність підприємства виступає не лише показником його фінансового стану, а й індикатором рівня захищеності інтересів різних контрагентів, її підтримання тісно пов'язане із забезпеченням інтересів стейкхолдерів і, відповідно, з формуванням фінансової безпеки підприємства (табл. 1).

Таким чином, платоспроможність слід розглядати як комплексну економічну категорію, що відображає здатність підприємства своєчасно та в повному обсязі виконувати фінансові зобов'язання перед усіма контрагентами. Вона тісно пов'язана з ліквідністю, проте має ширший зміст, охоплюючи довгостроковий аспект фінансової діяльності та фінансову безпеку підприємства.

Таблиця 1 – Платоспроможність як характеристика захищеності інтересів стейкхолдерів

№ з/п	Стейкхолдери	Фінансові інтереси	Платоспроможність як здатність задовольняти фінансові інтереси
1	Постачальники	Вчасна оплата поставлених товарів	Здатність вчасно виконувати зобов'язання перед постачальниками
2	Фінансові кредитори	Вчасне погашення відсотків та основної суми боргу	Здатність вчасно погашати борги та поточні платежі по їх обслуговуванню
3	Держава	Вчасна сплата податків	Здатність вчасно сплачувати податки
4	Персонал	Вчасне отримання зарплати	Здатність вчасно та в повному обсязі сплачувати заробітну плату
5	Акціонери (власники)	Вчасне отримання дивідендів та контроль над підприємством	Здатність вчасно сплачувати дивіденди, утримувати контроль над підприємством, уникати банкрутства

Джерело: сформовано автором на основі [6]

Аналіз наукових підходів засвідчив відсутність єдиного трактування цього поняття, однак більшість авторів сходяться на його ключовій ролі в оцінці фінансового стану та фінансової безпеки підприємства. Платоспроможність тісно пов'язана з ліквідністю, проте не є тотожною їй, оскільки охоплює ширше коло економічних відносин і часових аспектів. Вона виступає важливим індикатором захищеності фінансових інтересів зацікавлених осіб – держави, кредиторів, поставальників, персоналу та власників. Різноманіття форм прояву платоспроможності зумовлює необхідність її класифікації за різними ознаками, що дає змогу глибше зрозуміти механізми її формування. Таким чином, платоспроможність займає центральне місце в системі фінансових характеристик підприємства та потребує постійного аналізу й управління в умовах нестабільного економічного середовища.

Так як поточна платоспроможність за своїм змістом фактично відповідає поняттю ліквідності, оцінювання платоспроможності здійснюється на підставі аналізу ліквідності поточних активів підприємства.

Ключовою формальною ознакою ліквідності підприємства вважається перевищення вартості його оборотних активів над обсягом поточних зобов'язань і забезпечень. Чим суттєвішим є таке перевищення, тим більш стабільним і сприятливим оцінюється фінансовий стан підприємства з позиції ліквідності. Низький рівень ліквідності, своєю чергою, призводить до неспроможності суб'єкта господарювання своєчасно погашати поточні зобов'язання та забезпечення, що згодом може зумовити необхідність реалізації необоротних активів, а в найкритичнішому випадку – втрату платоспроможності та настання банкрутства [7, с. 139].

Найбільш поширеним серед науковців є підхід, відповідно до якого ліквідність поділяють на три основні види: ліквідність активів, ліквідність балансу та ліквідність підприємства загалом (рис. 1).

Таким чином, ліквідність підприємства є важливою економічною категорією, що відображає здатність його активів своєчасно трансформуватися у грошові кошти для покриття поточних зобов'язань. Аналіз наукових підходів засвідчує багатогранність трактувань ліквід-

ності, однак ключовим у них залишається часовий аспект реалізації активів і відповідність строків погашення зобов'язань. Ліквідність виступає необхідною передумовою забезпечення платоспроможності та фінансової стабільності підприємства. Її типізація за різними ознаками дає змогу комплексно оцінювати фінансовий стан суб'єкта господарювання як у статичному, так і в динамічному вимірах. Рівень ліквідності формується під впливом низки внутрішніх і зовнішніх факторів, що потребує системного управління активами й зобов'язаннями. У сучасних умовах господарювання підтримання оптимального рівня ліквідності є ключовою умовою безперервності діяльності та запобігання фінансовим ризикам підприємства.

У сучасних умовах господарювання ліквідність і платоспроможність підприємства належать до ключових індикаторів, що відображають рівень його фінансової стійкості. Їхня значущість зумовлена тим, що без ефективного управління цими характеристиками неможливо ані формулювати обґрунтовані цілі діяльності, ані здійснювати аналіз фінансових результатів чи виявляти відхилення від запланованих параметрів. Особливої ваги набуває управління ліквідністю та платоспроможністю в частині використання фінансових ресурсів, які в короткостроковому періоді повинні трансформуватися у грошову форму з метою забезпечення безперервного фінансування виробничих процесів.

Головним призначенням аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства є отримання максимально інформативних показників, що дають змогу сформулювати об'єктивне уявлення про його фінансовий стан, зокрема щодо змін, які відбуваються у структурі активів і пасивів [2].

Опрацювання наукових джерел дає підстави стверджувати, що на сьогодні відсутній уніфікований методичний підхід до аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства. Переважна більшість дослідників пропонує здійснювати аналіз у двох основних напрямках: шляхом оцінювання ліквідності балансу підприємства та розрахунку системи відносних фінансових показників.

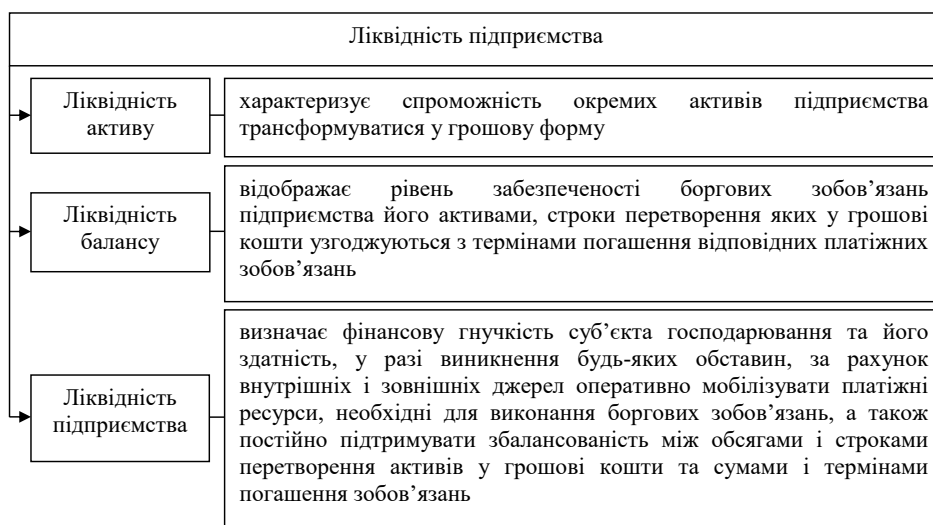

Рисунок 1 – Види ліквідності

Джерело: сформовано автором на основі [3, с. 120–121]

Так, Терен Г.М. у своїх дослідженнях запропонував методику діагностики трьох різновидів ліквідності, а саме: ліквідності активів, ліквідності балансу та ліквідності підприємства в цілому (рис. 2) [5].

Серед сучасних наукових напрацювань заслуговує на увагу підхід Теницької Н. Б. та Гришко Ю. С., який, на нашу думку, є більш комплексним і охоплює ширший спектр характеристик фінансового стану підприємства. Запропонована ними методика оцінювання платоспроможності передбачає:

- аналіз ліквідності балансу підприємства;
- оцінку загального фінансового стану;
- розрахунок і дослідження основних показників ліквідності;
- визначення показників поточної платоспроможності, а також інтегрального та узагальнюючого показників платоспроможності [5].

Таким чином, розглянута методика оцінювання ліквідності та платоспроможності підприємства, на наше переконання, створює належні умови для ґрунтовного аналізу цих ключових складових фінансового

стану, дозволяє виявити «слабкі» та «сильні» сторони у структурі платіжних засобів і зобов'язань та виступає надійним підґрунтям для розроблення управлінських заходів, спрямованих на підвищення платоспроможності й дотримання фінансової дисципліни.

Суттєвий вплив на рівень ліквідності та платоспроможності підприємств мають сучасні кризові явища, зокрема воєнні дії. Війна негативно позначається на доходах підприємств, порушує стабільність грошових потоків та ускладнює виконання фінансових зобов'язань. Особливо це стосується підприємств, діяльність яких пов'язана з орендними відносинами, де спостерігається значний розрив між надходженням платежів та необхідністю здійснення витрат.

Окремі проблеми забезпечення ліквідності та платоспроможності, з якими стикаються українські суб'єкти господарювання, відображені в табл. 2. Ці проблеми мають загальний характер і притаманні більшості вітчизняних підприємств. Водночас ступінь їх прояву та специфіка впливу залежать від особливостей діяльності конкретного суб'єкта господарювання.

Рисунок 2 – Система показників аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [5]

Таблиця 2 – Актуальні проблеми забезпечення ліквідності і платоспроможності вітчизняних підприємств

№ з/п	Проблеми	Сутність проблем
1	Зростання кредиторської заборгованості	Підприємства змушені відтермінувати платежі через нестачу коштів
2	Недостатній рівень фінансової стійкості	Платоспроможність тісно пов'язана з фінансовою стійкістю, яка погіршується в умовах кризи
3	Обмеженість внутрішніх фінансових ресурсів	Низька прибутковість і скорочення доходів
4	Висока залежність від зовнішнього фінансування	При цьому доступ до кредитів ускладнений
5	Недосконалість системи фінансового управління	Відсутність ефективного аналізу причин фінансових труднощів знижує якість управлінських рішень

Джерело: сформовано автором на основі [1, 2, 4, 7]

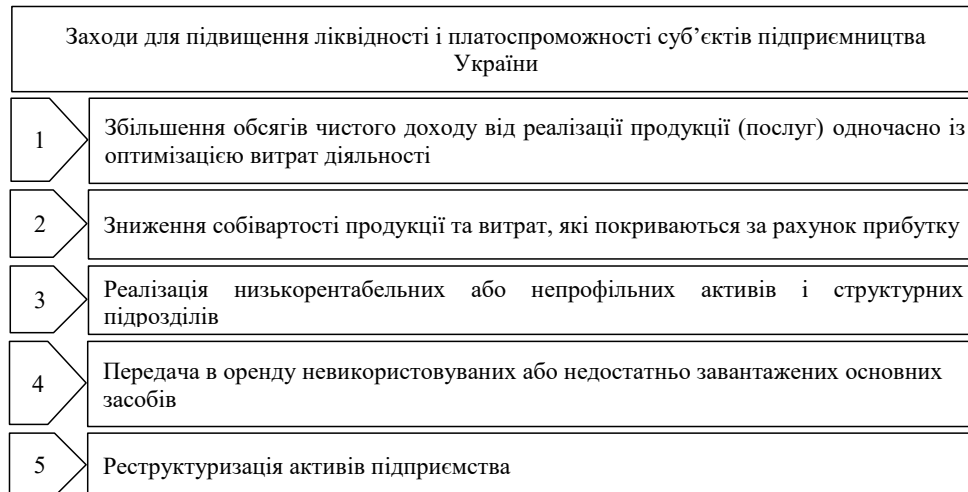

Рисунок 3 – Напрями підвищення ліквідності і платоспроможності вітчизняних підприємств в умовах війни

Джерело: сформовано автором на основі [8]

У сучасних умовах господарювання, особливо під впливом воєнних факторів, підвищення рівня ліквідності та платоспроможності підприємств є одним із ключових завдань фінансового менеджменту. На основі узагальнення наукових підходів [8], можна виокремити такі основні напрями їх покращення (рис. 3).

Отже, важливим заходом для підвищення рівня ліквідності та платоспроможності вітчизняних підприємств може стати збільшення обсягів чистого доходу від реалізації продукції (послуг) одночасно із оптимізацією витрат діяльності. Це забезпечує зростання фінансового результату, що формує внутрішні джерела підвищення ліквідності підприємства.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що ліквідність і платоспроможність є визначальними

характеристиками фінансового стану підприємства, які забезпечують його фінансову стійкість та безперервність діяльності.

Доведено, що в умовах кризових трансформацій економіки фінансовий аналіз виступає ключовим інструментом управління цими показниками, оскільки дозволяє своєчасно виявляти фінансові проблеми, оцінювати рівень ризиків та формувати ефективні управлінські рішення.

Обґрунтовано, що підвищення ліквідності та платоспроможності підприємства можливе за умови комплексного підходу до управління фінансовими ресурсами, який передбачає оптимізацію структури активів, підвищення ефективності використання грошових потоків та вдосконалення фінансового менеджменту в цілому.

Бібліографічний список:

1. Кисельов І.А. Система показників платоспроможності та ліквідності, їх взаємозв'язок з фінансовою стійкістю. *Економіка та суспільство*. 2025. № 75. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-75-41>
2. Лопатовська О.О., Гаєвська О.С. Ліквідність та платоспроможність в контексті фінансового управління діяльністю підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 1. С. 118–123. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-302-1-19>
3. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 304 с.
4. Стащук О.В., Шостак Л.В., Булик Д.В. Банкрутство підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-29>
5. Терен Г.М. Система показників аналізу ліквідності підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 8. С. 36–41. URL: http://econom.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/02/Teren_2016.pdf
6. Томчук О.Ф. Аналіз платіжної спроможності підприємства та відображення її в обліку: сутність, класифікація, оцінка. *Економіка та суспільство*. 2023. № 51. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-16>
7. Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава : Видавництво ПП «Астрая», 2020. 434 с.

8. Хома І.Б., Панчак М.-І.М. Шляхи вирішення проблем щодо ліквідності та платоспроможності малих вітчизняних підприємств. *Економічний простір*. 2023. № 184. С. 148–152. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-26>

References:

1. Kyselov, I.A. (2025) Systema pokaznykiv platospromozhnosti ta likvidnosti, yikh vzaiemoviazok z finansovoiu stiikistiu [The system of solvency and liquidity indicators and their relationship with financial stability]. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economy and Society], no. 75. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-75-41>
2. Lopatovska, O.O., Haievska, O.S. (2022) Likvidnist ta platospromozhnist v konteksti finansovoho upravlinnia diialnistiu pidpriemstva [Liquidity and solvency in the context of financial management of enterprise activity]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu* [Herald of Khmelnytskyi National University], no. 1, pp. 118–123. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-302-1-19>
3. Luchko, M.R., Zhukevych, S.M., Farion, A.I. (2016) Finansovyi analiz [Financial Analysis]. Ternopil: TNEU.
4. Stashchuk, O.V., Shostak, L.V., Bulyk, D.V. (2022) Bankrutstvopidpriemstv vumovakhvoiennoho stanu [Bankruptcy of enterprises under martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economy and Society], no. 44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-29>
5. Teren, H.M. (2016) Systema pokaznykiv analizu likvidnosti pidpriemstva [System of indicators for enterprise liquidity analysis]. *Investytsii: praktyka ta dosvid* [Investments: Practice and Experience], no. 8, pp. 36–41. URL: http://econom.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/02/Teren_2016.pdf (Accessed 05 April 2026).
6. Tomchuk, O.F. (2023) Analiz platizhnoi spromozhnosti pidpriemstva ta vidobrazhennia yii v obliku: sutnist, klasyfikatsiia, otsinka [Analysis of enterprise solvency and its reflection in accounting: essence, classification, evaluation]. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economy and Society], no. 51. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-16>
7. Tiutiunnyk, Yu.M., Dorohan-Pysarenko, L.O., Tiutiunnyk, S.V. (2020) Finansovyi analiz [Financial Analysis]. Poltava: PP “Astraia”.
8. Khoma, I.B., Panchak, M.-I.M. (2023) Shliakhy vyrishennia problem shchodo likvidnosti ta platospromozhnosti malykh vitchyznianskykh pidpriemstv [Ways to solve problems of liquidity and solvency of small domestic enterprises]. *Ekonomichnyi prostir* [Economic Space], no. 184, pp. 148–152. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-26>

Стаття отримана: 13.04.2026

Стаття прийнята: 21.05.2026

Стаття опублікована: 26.06.2026